

Izbujaj vsak **torek** in **petek** v tednu ob 11. uri predpoldne za mesto ter ob 3. uri popoldne za deželo.

Stane po pošti prejemati ali v Gorici na dom pošiljan celoletno 8 K., polletno 4 K. in četrtletno 2 K.

Prodaja se v Gorici v tobakarnah Schwarz v Šolskih ulicah in Jellersitz v Nunskih ulicah po 8 vin.

GORICA

(Zjutranje izdanje.)

Uredništvo in upravnništvo se nahajata v »Narodni tiskarni«, ulica Vetturini h. št. 9.
Dopise je nasloviti na uredništvo, oglase in naročnino pa na upravnništvo »Gorice«. Oglasi se računijo po peti vrstah in sicer ako se tiskajo 1-krat po 16 vin., 2-krat po 14 vin., 3-krat po 12 vin. Ako se večkrat tiskajo, računijo se po pogodbi.

Izdajatelj in odgovorni urednik Josip Marušič.

Tiska »Narodna tiskarna« (odgov. J. Marušič).

Politični quodlibet.

V teh časih politikuje ves svet in smóter politikovanja, okoli katerega se isto čisto suče, so vojne.

Okoli vojne v južni Afriki se vrti danes skoro vsa svetovna politika v več ali manj razločenih potezih, vsa svetovna politika je zdaj podobna nekako ogromni pajčevini, v katerej tiči zlati pajek z dijamantnimi nogami: Transvaal.

Na tega zlatobisernega političnega pajka tam v južni Afriki upira vsa diplomacija danes svoje oči, vse se vprašuje, kako se bode zasukalo s to vojno, in naj se zasuka kakor hoče, kaj sledi tej vojni? Stotisoč političnih mrež drži v Transvaal, mrež, ki so razpete po drugih delih sveta, — potegni samo za eno, stresti se utegne ves svet, vezan skupaj po skrivnostnih gospodarsko-političnih vezeh.

Anglija bje v južni Afriki grd boj kramarske sebičnosti proti nizozemskim Burom, narodu mirnih in delavnih kmetov, ki so pravni gospodarji tamošnjih pokrajin že več stoletij, — kajti s pridnostjo in velikimi žrtvami v bojih zoper rodove divjih črncev so si priborili pedenjo zemljo, ki je postala njihova domovina. In ta pridni in civilizovani afriški narod hočejo za tretjo in podjarmiti na njega lastnih tleh kramarski Angleži. »Radi civilizacije«, pravijo Angleži, vojujejo krvavo igro, radi civilizacije in civilizaciji, s katero hočejo »olepšati« južno Afriko, žrtvujejo na tisoče dragih življenj — grda fraza: za zlató jim gre in za dijamante, vredne jim več nego milijoni človeških življenj!

Po pravici so ogorčeni nad Anglijo vsi človeko-ljubivi krogi širne družbe človeške, — in kdo ne bode ogorčen nad človekom, ki žrtvuje hladnokrvno ekzistenco bližnjega, da koristi sebi? V prvi vrsti je mogočna Rusija z svojim miroljubnim carjem, ki se upira v dnu sreča angleški pohotnosti, — toda ne samo človekoljubje, tudi drugačni ogromni uzroki so, ki vlevajo Rusiji in z njo tudi drugim kontinentalnim državam, da so pozorni na Anglijo, ki izzivlje ves kontinent. Tu je v prvi vrsti neizračunljivo bogastvo, ki leži v zemljah Transvaala, — ako se Anglija polasti tega bogastva, potem vlada z njim ves svet. A da bi si deroč Albijon smel igrati z vsem svetom, to je tako, kakor bi se tiger smel igrati s čredo ovac. V teh mislih

tiči glavni odpor Rusije proti angleškim narčtom.

In Anglija ve, kaj kani Rusija, radi tega preži se svoje strani na priliko, ko bi se z uspehom mogla sprijeti z Rusijo in jo storiti nenevarno svojim namenom.

Že nekako v pregovoru v diplomatičnih krogih je neizogibna možnost vojne mej Rusijo in Anglijo t. j. mej kontinentalnim ruskim svetovnim cesarstvom in pomorsko državo angleško v trenutku, ko postaneta obe svetovni državi neposredni si sosed.

To diplomatsko prorokovanje je, že tako prešlo v meso in kri politikom, kakor prorokovanje, da postane Rusija nositeljica krščanske ideje na Jutrovem, da zasede Carigrad, stopi potem v Malo Azijo, otmé svete dežele turškega jarma in podeli največjemu kontinentu, — širni Aziji belega carja — spasilca.

Mogočna Rusija ne misli morda baš tako daleč, dasi bi smela in se bode za prvo zadovoljila s tem, da prevzame zaščito nad Kalifatom Osmanov, nad Šahom Perzije, Bogdihanom Kitaja, vzhodno in zapadno Indijo, Afganistanom in Beludžistanom, kakor je že pokazala s Kivo in Buharo v osrednji Aziji.

Ako Rusija začne izvajati te svoje načrte, in dogodki kažejo, da to hoče, navedlo jo je k temu le postopanje družih, a pred vsem Anglije in Nemčije, za katerima noče zaostajati, ker se noče izpostavljati izreka iznenadenjem, držeč se čisto Petra Velikega: Rusija rasti, da ne zrastejo drugi čez tebe!

Uspehe zagotavljajo Rusiji njeni modri in previdni državniki, ki znajo pridobiti Rusiji zoper Anglijo v potrebnem trenutku zaveznikov na evropskem kontinentu. Dokaz temu zveza Rusije s tretjo francosko republiko, katera ima tudi se svoje strani še obračun s pomorsko germansko državo, — po drugi strani vzajemnost z Nemčijo in po tretji posebna pogodba z vlado na Dunaju.

V prejšnjih dobah bi bila ta zaveznost naravnost nemogoča, toda najnovejši dogodki so poučili Rusijo, da treba tudi — orjaku po vetru plašč obračati. Izzivajoča surova in laži-liberalna Anglija z njenim mogočnim pomorskim imperijalizmom, z njenim ljudozrskim jingoizmom in daleč segajočimi polipovimi prsti je opozorila civilizovane evropske narode in jim odprla oči, da so spoznali, kam bi prijadrali z svojo bo-

dočnostjo, ako bi pustili preširnemu angleškemu kramarju, da stavi svoje šotore, kamor mu ljubo. Dokler je angleški konstitucionalni liberalizem gradil ob ekvatorju človeške mesnice ni klal na debelo trupla ameriških Indijancov, afriških črncev, Indov, avstralskih in mongolskih človeških plemen — klal brez vseh ceremonij, kakor da so trupla goveje živali, ter druge gnal v sužnost, njihove dežele pa zasedal kakor brezpravno last, — tako dolgo je zamogla Evropa še molčati. Ali z angleškim trinoškim nastopom v civilizovanih afriških republikah Oranjem in Transvalu so se stvari temeljito zasukale: angleška armada 189.000 mož, boreča se z velikimi izgubami proti 80.000 frankoholandskih Burov, potem na čez 150 milijonov funtov šterlingov narasli vojni trošek angleški v namen, da si pridobi zlate in dijamantne zaklade v teh pokrajinah — ti drzni načrti Anglije so zbudili v Evropi strujo, katere Anglija ne bode zmogla. V ruskih listih se že tudi prav krepko kultivira ideja rusko-francosko-nemške zveze proti Angliji. Narodi Evrope so po vsej pravici postali »proti-angleškega« mišljenja in ako se še do danes ni pripetilo nekaj usodnega na vodi in na suhem, pripisovati je to le mržnji proti prelivanju človeške krvi.

Nasproti temu pa pritiska od vseh strani mogočna Rusija za petami angleški posesti v Aziji in vleče seboj razne manjše kolonizirajoče narode. Ob varstvu samostojnosti Kitajske odpira Rusija pot na trg »zlatega cesarstva« (Kitaj) tako sebi kakor i Nemčiji, Franciji, Italiji, Japonski in Severni Ameriki, da dela ondi konkurenco zopni Angliji. — Sibirska, do Kitajske segajoča železnica, posest kvantunskega poluotoka mej Kitajem in Korejo — danes se imenuje ta polotok s pristanišči Port Artur in Daljanvan ruski »Dalnij« — nadalje posest tesno vezajoče pogodbe z Japonsko, da se ne umešava nobena obeh držav v zadeve koreanskega cesarstva, to so garancije ki dajo Rusiji moč, da stori proti Angliji »diplomatski korak«, ki bi veljal več, nego vse grmenje angleških topov v južni Afriki. Ta »korak« bi veljal v prvi vrsti Afganistanu, v drugi vrsti angleškemu »cesarstvu«, Indiji in v tretji vrsti — Carigradu. A četrti, peti in morda tudi še šesti korak utegne slediti razmeram, ki se razvijajo iz dvoboja v južni Afriki. Buri imajo svoje simpatije ne samo v Rusiji in Franciji, marveč imajo jih tudi v Nemčiji in ondi ter v Nizozemski celo

krvno sorodstvo — a maščevanje nad Anglijo izvrši se na vse drugačen način — brez prelivanja drage človeške krvi in prav po intencijah svetnika v Vatikanu, čegar duh živi v jasni politiki svete Rusije.

To maščevanje nad Anglijo se že bliža Indiji in Egiptu, kjer ima začasno Anglija še svoje vojaštvo. Na afganski meji stoji pa tudi že ogromna ruska pretilna vojska, pripravljena na odhod in ljudstva ob indo afganski meji in v Beludžistanu so zrela za ustanek. Podkralj Indije Kerzon se trudi, da kroti in miri stradojoče ter na kugi in raznih drugih bedah trpeče Inde, katerih je znatno število — 300 milijonov duš. Perziškemu cesarstvu je Rusija storila dobroto posojila 22½ milijona rubljev in si osvaja za to perzijski zaliv: v Bender Abbasu že stoji prva ruska vojna ladija in na bližnjem otoku Ormuz je ustanovila Rusija z dovoljenjem Šahovem postajo za premog. Od padišaha osmanskih Turkov je dosegla Rusija koncesijo za gradnjo železnice, ki zadeva maloazijsko pobrežje ob črnem morju in Armenijo, v dotiki s Perzijo in pred vsem zveze z mesti Carigrad — Trapecunt — Erzerum — Kars, potem Tiflis — Erivan — Tarviz. Črno morje postane za Rusijo drugo »kaspisko jezero« in zanimanje Rusije za vojaštvo in finance bolgarske je vsled tega samo ob sebi umevno. Po drugi strani stremiti pa Nemčija preko Anatolije iz perzijskega zaliva Kuvejta čez Mezopotamijo, nadalje proti Sudanu, Abesiniji in Siriji. Vse to so sicer trgovinski interesi, v resnici pa visoko politični načrti, namenjeni zavirati razširjenje Anglije.

Velika Britanija (Anglija z Indijo itd.) je proti takemu objetju brez moči. Kajti ne manj nego 30 ruskih vojnih ladij se že nahaja v Velikem, atlanskem in sredozemskem morju in strahovite vojne baterije so pripravljene v Kronstadtu, Sebastopolu in Port Arturju, da razdrobe angleško vodno silo, ako bi se le ganila. Gospodje v Londonu seveda ne mislijo pustiti z lepa iz rok svoje oblasti. Ako pa se nahajajo, da po dovršitvi transvalske zadeve z uvedbo splošnega militarizma v svojej domovini zamorejo razpaliti svetovni požar, s katerem menijo uničiti opasne nasprotnike njihovih lačnih načrtov, tedaj se prav gotovo motijo. Kontinentalne oblasti ne bodo pustile Angliji časa, da se organizuje in Rusija zlasti bode storila konec angleškemu bahaštvu prej, kakor pa bi isto sprožilo proti Evropi svojo otrovno ost.

LISTEK.

Pravni običaji

ohranjeni v ljudstvu na Tolminskem (in nekoliko na Bolškem).

— 3 —

6. Kako sodi ljudstvo o svojevoljnem prelomljenji besede? Ali ima ta, ki je besedo prelomil, dati kako nagrado drugi strani, ali kako odškodnino?

6. Če kedo odstopi s pravega vzroka, mu druga stranka nič ne reče; ako brez kakega vzroka, mu zameri, in plačati ima stroške, če so bili uže zaradi tega napravljani, posebno, če so uže bili oklici opravljani.

7. Ali misli ljudstvo, da je treba k zakonu dovoljenja starišev? In če ti niso živi, kedo daja dovoljenje?

7. Dovoljenje od strani roditeljev je navadno neobhodno potrebno. Zgodi se včas, a zelo redko, da stariši otroke »objubijo« sami, brez njihove vednosti, ali vsaj brez popolnem zadovoljnega pritrdjenja. Da bi otroci sklenili zakon brez dovoljenja starišev, se menda ne godi. V takem slučaju pa bi oče to hudo zameril in bi mu morda ne dal toliko dote. Če mladenič nima več

starišev, ženi se po svoji volji; le, da se prej še posvetuje se svojim skrbnikom (jebrom).

8. Se-li najdejo stariši, ki silijo otroka, da bi se oženil s kom, kojega ne mara? Kako sodi ljudstvo o takih? (Ali jih graja itd.?)

8. Nekateri morda celo silijo svojega otroka v zakon, ali v zakon sploh zaradi hišnih razmer, ali pa v zakon s kako določeno osebo. Razumni ljudje v takem slučaju morda grajajo take stariše. Vendar, če dekletu noče fanta, zato ker ni lep — pa je sicer priden in dober, in ima še lepo premoženje, govore: Ali je neumna, da ga noče! — Tedaj na premoženje imajo preveč obzira. Nekateri otroci ubogajo voljno tudi v tej reči. — Morda včasih pa otrok sam misli, da se ne sme ustavljati v tej zadevi, ki je za celo bodočnost, časno in večno srečo odločilna in takega velikega pomena. Nekateri, posebno dekleta — bi v časi rada kaj govorila, pa si ne upajo.

9. Kakšne vrste so zakonski zadržki?

9. Zadržki zakona so: a) če se stranki ne morete dogovoriti glede dote; b) če sileče starše odvrnejo od te misli ženini ali prijatelji ali znanci; c) če bi se izvedlo, da je resnično nastalo novo slabo govor-

jenje o drugi stranki; č) če se mladenič v tem času opije ali stepe s kom — bi sicer to ne uplivalo kaj ugodno na drugo stranko. Ipak so tu navadno druge okolnosti odločilne, radi tega bi se še ne podrla? Sicer se pač v tem času mladenič čuva norostij.

10. Ali šteje ljudstvo tudi botrinstvo za »žlahto«, ali kako drugo razmerje, n. pr. svaštvo itd.?

10. Ljudstvo šteje tudi botrinstvo in svaštvo za sorodstvo. Na Bolškem otroci tudi botrom (nuncem), roko poljubljajo, (jednako v Bosni otroci starejšim ljudem. Gl. Bosna, Navratil!)

11. Ali skušajo ljudje iz bogatejših hiš, da bi stopili v sorodstvo spet z bogatimi ali ne? Ali velja to tudi o ženskah?

11. Pri porokah gledajo na to, da bi prišli na boljše, na večje gospodarstvo, ali vsaj do jednakega, kakor je bilo doma. Na to gledajo posebno stariši; otroci sami morebiti včas niso prav tako tesnosrčni. Mladenice iz bogate hiše je tudi za to nekako prisiljen, gledati si bogate neveste, ker mora plačevati sam svojim bratom in sestram velike »parte«. (Taki visoki parti snedó kmeta pri nas. Jedva je »odpartil« brate in sestre, uže mora dati parte svojim lastnim otrokom. Vsled tega bajé slabše

živijo Dolinci v Tolminski okolici, nego revnejši Bolčani!) Neki kmet je ob svojem času dejal: Vedno nam kujejo postave ti poslanci; tako naj napravijo, da ne bodo smeli terjati takih visokih partov, kakor so sedaj! — Tudi deklet se boljše ozira po dobrih hišah, kjer ne bo toliko »trpljenja«; zna se, da mora imeti druge dobre lastnosti, če hoče priti uboga do bogate hiše. — Če sta pozneje taka 2 zakonska navzkriž, se pač primeri, da se gospodar s tem znosi nad ženo, da jej njeno prejšnje siromaštvo očita. Morebiti tudi drugi ljudje v preprih kaj takega storé.

12. Ali si fantje pridružujejo pravo, da bi za dekleti njihove vasi ne hodili sosedni (drugi) fantje?

12. Tudi domači fantje ne smejo ponočevati, dokler se ne »anževajo« — ne plačajo fantovščine. Potem se le sme fant noret, sem htel reči: ponočevati. Če tega ne plača, se mu baje ne godi dobro, če ga dobe zunaj. Domači fantje pa gledajo na to, da jim zunanji fantje ne hodijo v zelje. A da bi se s koli bili, mi ni znano; pač pa položé takega v korito, da ga voda malo ohladi!

13. Ali se družijo navadno le ljudje jedne vasi v zakon mej sabaj? Ali se god

Anglo-burski dvoboj je že do sita pokazal angleško nezmožnost in že s tega pogleda je zmaga Rusije nad Anglijo že vnaprej gotova stvar.

Anglija je hotela pograbititi vseh pet kontinentov, a na njeni brutalni ošabnosti se utegne izvršiti to, kar kristjani smatrajo za — božjo kazen, ki zadene vsako krivico.

Taka je povsem sedanja politična konstelacija na svetu. V koliko ima biti pri vsem tem prizadeta srednja Evropa, v kateri živitarimo avstrijski Slovani, o tem se ne da govoriti. Toda zanesti se smemo na ona mogočna zaščitnika miru in pravice, ki sedita na najodličnejših prestolih Evrope, zanesli se smemo na belega papeža Leona XIII. v zlatem Vatikanu in na — belega carja Nikolaja v silni Rusiji, katera sporazumno izvršujeta vzvišeno misijo človeške prosvete.

Hudi so časi, v katerih živimo, časi, v katerih si še vedno drzujemo na tesnih tleh naše ožje domovine prizadevati nam krutih krivic naši nizkotni politični sovražniki in to v očigled dejstvu, da bodo morali, siljeni po mogočnejših faktorjih, prej ali slej odstopiti od svojega sovražnega dela, — a tolažimo se s tem, da ne bode trajalo dolgo. Velika spasi telja na Jugu in Severu razlobita verige, v katerih ječimo in morda še doživimo mi sedanji Slovenci zlatoga trenutka, ko nas bode venčala svobodna mati Slovenija z vencem slave v plačilo naše vztrajnosti, v plačilo naše čiste — politične vesti.

Učiteljske zadeve.

(Dopis)

Razlogi, ki govore za izdatno izboljšanje učiteljskih plač:

1.) S tem, da se povišajo plače za 100 gl., to vprašanje ne bo definitivno rešeno in učiteljstvo, kateremu s tem ne bo zadostno pomagano, bo za stalno zopet prosilo izboljšanja in to dotlej, da doseže vsaj primeroma zadostno plačo.

2.) Učiteljstvo je po vseh ostalih pokrajinah že do sedaj bolje plačano, nego se pamerava na Goriškem z novim izboljšanjem (Kranjsko in Štajersko: 500, 600, 700, 800; vrh tega so petletnine na Štajerskem po 100 gl., celo v Istri se računajo te po 15 /, a gotovo je, da se v prihodnjem zasedanju tudi še kaj sklene v prid učiteljstvu.

3.) Živila so po vseh drugih pokrajinah, zlasti na Kranjskem in Štajerskem, cenejša nego pri nas.

4.) Vsled tega in vsled boljših plač se izseljuje učiteljstvo iz naše dežele v omejene pokrajine in se bode še v večji meri izseljevalo, ako pride do prepričanja, da nima v domovini pričakovati boljše bodočnosti.

5.) Vsi drugi stanovi, tudi zadnji deželni in državni sluge, so bolje plačani, nego odgojitelji naroda. Ali ni to maleko čudno? Vedno in povsod se povdarja važnost učiteljskega stanu in odgoje, a vendar se ž njim tako prezirljivo postopa? In koliko jih prestande učitelj na deželi od surovih starišev in otrok, tega ni mogoče pojmiti drugim, nego njim, ki so sami pili iz te čaše. V tr-

tudi, da je ženin od drugod, in nevesta tudi tako? In kaj sodi ljudstvo o tem?

Stariši ohranijo najraje otroke doma v v svoji vasi, a dajo jih tudi drugam; vendar ne radi v zelo oddaljene vasi. — Včasih, pa prav redko sta oba „ptujca“ v vasi ženin in nevesta. Takim ide s početka hudo, ker nemata nič prijateljev, in jih s početka vaščani smatrajo le kot ptujce.

14. Kake pogodbe se sklepajo o doti?

Kako se pogajajo za doto je bilo uže zgoraj povedano. („Dota“ pravijo tudi „part“).

15. Kakšno doto dobi nevesta? Pri naša li doto pred svatbo ali po svatbi?

15. Nevesti dajo zraven denerja tudi kaj živine za doto, n. pr. jedno kravo, ovce itd. (A sedaj ni več toliko v navadi!) Taka žival se imenuje dotnica. Slišal sem da pri taki živini menda, ni sreče, da je tedaj bolje prodati jo. — Od materne strani dobi nevesta kaj perila, odeje, platna itd. — Zmerom napravijo tudi nevesti posebno omaro v kateri ima svoje reči — to se imenuje „bala“.

(Dalje pride.)

gih in mestih je vendar nekoliko na boljsem, ker tam je omika nekoliko napredovala; zato pa

6.) ne gre zapostavljati učiteljev na deželi onim v mestu, ki so skoraj vsi v I. in II. plač. vrsti (po obstoječih dež. postavah). Vsakdo služi radi ugodnejših razmerajev v mestu, nego na deželi in to celo v tem slučaju, ako bi imel manjšo plačo. To se vidi zlasti tedaj, kadar je kaka služba v mestu razpisana, prositeljev na ducate! Pride celo tako daleč, da stanujejo družine nekaterih učiteljev v Gorici, dočim so učitelji sami na deželi in pri vsem tem lažje izhajajo, nego bi bili vsi skupaj na deželi in plačevali za svoje otroke, ki so po šolah, draga stanovanja. Kako pridemo od tega, da se določa učiteljem na deželi manjše dohodke, nego onim v mestu? Baš obratno bi moralo biti, in pri vsem tem bi še vedno vsakdo raje služil v mestu, nego v kaki zapuščenih gorski vasi, kjer je živ zakopan.

7. Učiteljstvo boleha in hira in to baš radi pomanjkanja tečne in dobre hrane, to lahko potrdi g. e. kr. okr. zdravnik in e. k. okr. š. svet. Pisu teh vrst je g. okr. zdravnik tudi priporočil boljšo hrano in predpisal zdravila ali oboje je nemogoče, ker ni novcev. Ali se ne pravi to, ubijati nas?

8.) Nekateri so napčnega mnenja, da imajo učitelji na deželi postranske dohodke in da dobivajo darove. Kar se tiče postr. dohodkov, je to deloma res, ali takih je le malo število, veliko več je pa takih, ki nimajo niti novčica postranskih dohodkov. Sicer pa je delo v šoli in zunaj šole toliko, da je vsako postransko opravilo učitelja na škodo njemu samemu, šoli in deželi.

Kar se pa tiče darov, so minoli oni „zlati“ časi deloma zato, ker je ljudstvo samo ubogo in mora še učitelj marsikak novčič žrtvovati za učila ubogim otrokom, deloma pa zato, ker vešnega in natančnega učitelja se sovražijo, zlasti, ako mora ta in oni radi zanikarnosti plačati š. globo in gotovo mu niti v misel ne pride, da bi učitelju kaj daroval, k večjemu kako psovko!

9.) Vsa naša glasila „liberalna“ in „klerikalna“ in „mešovita“, slovenska in italijanska, so se izjavila za izdatno izboljšanje učiteljskih plač in časniki izražajo javno mnenje, morda li ne?

10.) Ako je zmogla dežela vse drugo, gotovo ne pride na boben, ako položi na žrtvenik narodne prosvete in omike še par tisočakov v korist svojih trpinov — ljudskih učiteljev.

Učiteljske plače naj se urede po službenih letih!

Da se pride v okom krivicam, ki se gode učiteljem pri pomikanju v višje plačilne vrste, bilo bi želeli, da g. poslanci določijo plače po službenih letih, kakor je n. pr. na Štajerskem kjer ima učitelj III. plač. vrste prvih 10 let plače 500 gl., drugih 10 let 600, tretjih 10 let 700 in zadnjih deset let 800 gl.

To je najpravičnejša uredba, ki ni nikomur v škodo. Zato prosimo tudi svoje g. poslance, da bi plače tudi pri nas tako uredili, da se enkrat za vselej odstrani ona grda protekcija, ki je vsemu učiteljstvu in šolstvu v škodo in sramoto. V pokojnino naj se vštejejo tudi ona leta pred stalnim nameščenjem, ako je učitelj izpolnival svoje dolžnosti, saj se baš prva leta človek največ trudi v šoli. G. poslanci naj bi blagohotno uvaževali ta dva nasveta!

Dopisi.

Iz Vel. Žabej. Gospod urednik! Vem, da se vam bo nekako čudno dozdevalo, prejeti dopis iz naše vasi, ali ravno sedaj, se mi zdi pripravno, nekoliko pojasniti stanje — „bralnega društva“.

Društvo šteje namreč 24 udov, med katerimi so odborniki sledeči: predsednik g. Andrej Palik, podpredsednik g. Fran Vertovec, tajnik g. učitelj Fran Vilhar, blagajničar g. Jožef Vertovec; odbornika: gg. Anton Vertovec, Alojzij Kosovel.

Društvo ima naročene sledeče časopise: „Gorica“, „Edinost“, „Slovenec“, „Soča“, „Brivec“, „Kmetov“, in „Dom in Svet“. „Soča“, je pa sedaj začela hirati za — ušico in 1. marca se je zazibala v smrtno spanje ...

Ali kaj menite g. urednik! da jej je zvonilo k zadnji uri? Kaj še! kadili smo jej z raznimi pripomočki in z željo — bodi ti zemljica lahka! Nobeden pa ni hotel zaostatati, da jej izkaže zadnjo „čast“, da je vsa

bralnica bila prenapolnjena — z dišečo voljavo. Vprašate pa me mogoče, čemu ta „čast“? Odgovor na to naj vam bo v zadostilo, da samo v tem četrtletju si je pridobila — tolike zasluge. In kako! 1. z narodno „naprednostjo“ — 2. s častenjem duhovnikov, — 3. s blažilom src do vere in sploh do verskih reči, — 4. s pomočjo za kardinalov zavod, — in slednjič s prikupljivim vedenjem njenega urednika. — Vse to si je z vztrajnostjo svojega delovanja priborila v teku tega četrtletja, za kar se ji srčno zahvalimo z dostavkom: le vztrajno tako naprej, narodna naprednost, s tem si pridobiš mnogo naročnikov — somišljenikov.

Klerikalec.

Iz trnovskega gozda. Politiki hočete biti v Gorici, a niti najbližnjih dogodkov ne veste!

Toliko se hudujete nad Dr. Tumo glede njegovih načrtov za ceste na Kanalskem, vi oni mislite, da ni mogoče vse izvršiti, kar on obljubljuje. A vi gospodje študirate, Dr. Tuma pa dela. Vi me gledate! No, da ne boste preveč radovedni, povem vam na skrivnem! (Da me ne ovadite!):

Dr. Tuma namerava vkupiti od gojzdeno direkcije v Gorici, oziroma od poljedelškega ministerstva, vse že opuščene ceste v trnovskem gozdu in jih s pomočjo kompareta Gabrščka prenesti na Kanalsko.

To je praktila, to je politika! Nič ne bo stalo, a ceste bodo tu!

Trnovski šaljivec.

Iz učiteljskih krogov. (Pomikanje v boljše plačilne vrste v goriškem okraju.) Čudne razmere vladajo v naši deželi — za učiteljstvo. Ni zadosti, da so na Goriškem najnižje plače sploh. Za par stotakov na leto se sklepa ugovor proti ministerski razsodbi na najvišje mesto. To kaže posebno ljubezen do učiteljstva, katero se žrtvuje za vzgojo in omiko mladine. Danes smo se namenili opozoriti na neko drugo krivico, ki se godi v goriškem okraju. To je zapostavljanje v pomikanju v boljše plačilne vrste.

Leto more biti kmalu, odkar je stopil v pokoj učitelj prve plačilne vrste, a še danes ni bil nikdo imenovan mesto njega v prvo vrsto! V tem času je naraslo število učiteljev z drugim izpitom tako, da bi morala priti vsaj dva v prvo vrsto, a kaki štirje v drugo vrsto.

Mesto da bi bil e. kr. pomnoženi okr. šolski svet goriški skrbel, da se vrši postava ter postavil v višjo vrsto toliko učiteljev, kolikor jih postava zahteva, sklepa famozne ugovore. To so razmere! Kakih šest učiteljev je zapostavljenih — kljub jasnim določbam zakona. Kaj delata v okrajnem šolskem svetu zastopnika (?) učiteljstva?

Naše mnenje je: Nepostavno sedita v zastopu in le naravno je, da puščata mirnega srca, da se gode nepostavnosti. Vedita, da pride dan obračuna! —

Domače in razne vesti.

Imenovanja. Davčni pristav g. Fran Vittori je imenovan davčnim oficijalom, davčni praktikant g. Ernest Andrejčič pa davčnim pristavom.

Poslušni vežbeniki so imenovani: Aldo Antonaz, Adolf Jurisisevich, Rudolf Petronio, Theodor Franzoni, Julij Nardin in Dominik Vallon za Trst.

Ustajenje. Pri prekrasnem pomladanskem vremenu se je prav slovesno in v najlepšem redu obhajalo v soboto popoldne ustajenje našega Izveličarja in sicer ob 5. uri v stolni cerkvi, ob 6. uri v cerkvi pri sv. Ignaciju, ob 7. zvečer na Placuti, a ob 8. uri zvečer pa pri oo. kupucinih. Ljudstva iz mesta in okolice je bilo vse polno. V stolni cerkvi in na Placuti je povzdigovala slovesnost mestna godba, na Travniki in pri oo. kapucinih pa vojaška godba. Posebno lepa je bila slovesnost pri oo. kapucinih. Procesija se vije namreč še precej daleč okolu po razsvitljenih ulicah, kar napravi na človeka v večernem času nek poseben vtis. Naš rojak g. Mukuc je tudi letos priredil na senenem trgu iz umetelnih ognjev lepo zvezdo, kar je močno povečalo slovesnost. V nedeljo na vse zgodaj pa so obhajali ustajenje na Kostonjevi in pa pri sv. Roku.

Romanje v Rim. Kdor se vdeleži tega romanja, pa misli poleg Rima obiskati Neapolj in Pompeje, ta naj to takoj naznani dotičnemu odboru. Denar za voznino naj se pa pošilja odboru, da bode ta pred odhodom priskrbel lahko vožne liste; osebno se pa lahko vplača v Gorici pri odboru vsak dan od 10—12 predpoludne in od 1—3 popoldne.

Goriška ljudska posojilnica. Leta 1883. so ustanovili goriški rodoljubi ljudsko posojilnico. Njih glavni namen je bil ta, da bi našemu ljudstvu priskrbeli v denarnih zadregah hitro in ceno denarno pomoč ter bi tako marsikoga rešili iz krempeljev vaških in mestnih oderuhov. Brezplačno in brez uradnikov so opravljali ti požrtvovalni rodoljubi mnogo let vsa posojilnična opravila; denarni promet je bil v pričetku sicer majhen, a čisti dobiček je bil primeroma veliko večji nego v zadnjih letih. Tako je bilo n. pr. 1885. leta 1598 gl. prometa in 281 gl. čistega dohodka, 1893. leta pa je bilo 1247445 gl. prometa, a le 7221 gl. čistega dohodka. Visokost prometa je večkrat le pesek v oči!

Na tej rekli bi narodno-moralni podlagi razvijala se je posojilnica do leta 1897., v katerem je prevzel njeno vodstvo dr. Tuma. S tem možem nastalo je v naši posojilnici neko novo stremenje, ktero lahko imenujemo kapitalistično, oziroma židovsko strujo. Pozabljen je prvotni namen goriške posojilnice, geslo nove struje se glasi. Čim več denarni zavod nese, tem boljši je. Oglejmo si posojilnično obrestno mero natančneje. Da bi se pokrili prvi ustanovni stroški in da bi rezervni zalog narastel, bila je do l. 1895. obrestna mera na menjice po 6% z 1% provizije, na intabulacijo pa se je posojalo po 6%. Ko je bil rezervni zalog že precej narastel, znižala se je l. 1895. za časa ravnateljstva g. dr. Nik. Tonklija provizija na 1/2%, posojila na intabulacijo pa na 5 1/2%. Sklepalo se je takrat tudi, da se kmalu provizija popolnoma odpravi.

Ko je leta 1897. prevzel predsedništvo goriške posojilnice g. dr. Tuma, pokazala so se takoj znamenja nove struje. Provizija pri menjicah se ni odpravila, temveč vpehljalo se se še nove pristojbine, kakor pristojbina za informacijska pisma, za vinkulacijo, za obveščanje ob dovolitvi posojila itd.

Le intabulacijski in notarski stroški so se znižali, ker opravlja nekatera intabul. in notarska opravila posojilnični uradnik. Ta oklajšava pa je postala brez pomembe, odkar se dajajo posojila skoraj izključno na menjice. Denarna pomoč je torej dražja, in g. Gab. morda ne pretirava preveč, če trdi v „Soči“, da bi dobil pri židu denar ceneje kakor v gor. posojilnici. Glede deležnine opažamo tendenco, da bi se obrestni kolikor mogoče zvišale. Te obresti so bile do letos po 5%; letos pa je ukazal predsednik dr. Tuma obračunati deležnino po 6%, od vplačanih deležev, če prav dobro ve, da sme po pravilih „goriške ljudske posojilnice“ deležnino določiti edino le občni zbor. Kdo ima od tega dobiček? Edino le kapitalisti, ki imajo v deležih velike svote naložene.

Vsled te nove struje se tudi skuša premeniti ljudsko posojilnico v denaren zavod, v katerem bi imelo malo število bogatinov neomejeno oblast. V tem oziru omenjamo, da se je lani skušalo dolžnikom posojilnice znižati deleže na 1 goldinar, ob enem pa jim tudi vzeti pravico glasovati na občnih zborih in s tem onemogočiti jim vsako ingerenco na ta zavod. Nameravala se je tudi premeba pravil, vsled ktere bi imel posamezni društvenik na občnem zboru več kot 10 glasov.

Kaj bi bila posledica tega? Nekoliko bogatinov bi na občnih zborih lahko razpolagalo z večino glasov, iz ljudske posojilnice postala bi nekaka ljubljanska hranilnica, v kateri gospoduje nekoliko družin. Zraven te nove kapitalistične tendence opažamo pri posojilnici še drug žalosten pojav, namreč poskus nekaterih društvenikov, da bi rabili ta denarni zavod za postranske politično-zasebne namene. G. dr. Tuma smatra posojilnico za svoj denarni zavod, za neko politično postojanko, ktero mu hočejo „njevogvi nasprotniki iz rok izviti“. Te postojanke se drži dr. Tuma iz političnih ozirov ravno tako krčevito kakor deželnega odborništva. Od tod njegova grožnja, da bi spravi eventuelno posojilnico v par mesecih do ...; od tod nedopustne agitacije nekaterih posojilničnih uradnikov, ktere skuša „Soča“ zagovarjati, češ, da uradniki le dokazujejo, da so zvesti svojemu zavodu, ako se potegujejo za dr. Tuma kjer koli, in da smejo zunaj urada delati, kakor se jim poljubi.

Da tiskar Gabršček podpira v zadevah gor. posojilnice dr. Tuma, je tem razumljivejše, ker ima pri tem svoj dobiček. Razne tiskovine za posojilnico, dobro plačani oglasi v „Soči“, „Kazipotu“ in drugod tudi nekaj nesó. Pri vsem tem se padrne „Soča“ drugim podtikati egoistične namene ter sumničiti druge, da se hočejo polastiti posojilnice samo zato, da bi imeli polzno kravo.

Dne 29. t. m. bo občni zbor goriške posojilnice. Društveniki, ki želijo temu denarnemu zavodu mirnega razvoja in napredka, naj volijo v vodstvo može, ki bodo vodili našo posojilnico v smislu njenih prvih ravnateljev. Naše geslo se glasi: Ljudska posojilnica za ljudstvo, a ne za kapitaliste in politične spletkarje!

Kakor je ustanovitelj in prve voditelj gor. posojilnice vodila edina želja, koristiti narodu, tako naj bo tudi prihodnjemu voditeljstvu prva skrb, da dobi naše ljudstvo hitro in ceno denarno pomoč. Kapitalistična tendenca in politično strankarstvo mora izginiti iz našega zavoda. Posojilnica mora zopet postati to, kar je bila pred dr. Tumovim predsedništvom: ona mora biti